

Theo E. Korthals Altes

HET VERPULVERDE TAFEREEL

Bloggen tijdens de kabinetsformatie 2010

Den Haag, 2010

© Theo Korthals Altes, Den Haag

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvou- digd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Inhoud

Introductie 7

Wat voorafging 9

De verkiezingscampagne

X-Factor en de popdemocratie 11

De burger is de baas 12

Een campagne van boekhouders 13

De kleintjes brengen pit 14

Olifanten vergeten niet 15

Het ondenkbare onder ogen zien: VVD, CDA en PVV 16

Bruggen over de breekpunten 17

Staat de VVD op het punt geschiedenis te schrijven? 20

Verkiezingen zijn voor iedereen 21

Fracties van verschil 22

Komt Wilders echt aan die achttien zetels? 23

Morgen is alles anders 24

Geen Paars maar “Zakenpaars” 25

Stemmen op Wilders is een partijtje 26

Eerste fase kabinetsformatie

Wie neemt wie in de tang? De informatie-opdracht 29

Peilingen maken geen coalitie 30

Wie gaat regeren: de rage of het verstand? 31

Cohen krijgt zijn moment nog wel 32

Waarom niet VVD-PvdA-CDA? 34

OESO wijst andere weg dan VVD 35

Verhagen heeft de zwarte piet 36

Een kabinet met draagvlak 37

Het nieuwe kabinet en Europa 39

Dit was de week van de cumulatieve impasses 41
Hoe praten ze in Paars-plus? 42
Het menuet vervolgt maar het dansen gaat moeizaam 43
De PVV serveert ons verdiende loon 44
Zwaktebod of sterktebod: de brede middenvariant 45
Na het afpellen komt het zaken doen 47
Een tweede informateur of een heel nieuw team? 49
De politieke elite moet het nu waarmaken 51
Woordenboek van de kabinetsformatie 55

Tweede informatiefase

Stapje voor stapje tussen de scherven 57
De politiek heeft een ferme taak in de maatschappij 58
Medelanders maken toekomstvisie 59
Begin bij het beleid 60
Kappen in de overheid 61
Bedrijfsleven duwt VVD weg van rechts 62
En nu de vakantie...eh...Paars-plus? 63

Derde fase van de kabinetsformatie

De oppositie is de beste plek voor de PVV 65
Nieuwe spelregels voor kamer en kabinet 67
Het gemopper bij voorbaat over Paars-plus mist iedere grond 68
Mijn verwachtingen over Paars-plus zijn...gespannen 70
Wat telt is de ambitie 72
Rechts mag een les krijgen in democratie 74
Vele bruggen te ver 76
Het wordt een moetje 77

De vierde informatiefase

Een mooi karwei voor Lubbers 79
Waarom lijkt de PvdA zo kleurloos? 80
Eerst moet alles onweerlegbaar vastlopen 82
Wat de PVV wil, wil niemand anders 84
Het liberale denken ligt aan de beademing 85
De burger is wijzer dan rechts alleen 87
CDA en VVD hoeven zich door PVV niet te laten gijzelen 89
Moet politiek Den Haag alsnog tot zinnen komen? 91
In onze bossen groeit geen mirre 95

Een bijzonder zwijgende meerderheid 96

De vijfde informatiefase – deel I

De handschoen is voor onszelf bedoeld 99
Hoe het kabinet Rutte wordt afged(ro)ogd 100
Broadway Moskee is een goed idee 102
Agree to disagree is normaal in de Nederlandse politiek 104
Laat links dan iets beters bedenken 105
Brengt de VVD ons barre tijden of de bevrijding? 108
Het CDA worstelt met de berusting 110
CDA en VVD critici kunnen beter hun ijkpunten formuleren 111
Glibberglad glijdt het CDA tussen Scylla en Charybdis 114
Konden we het maar overdoen 116
Oude Wiegel in nieuwe zakken 118
Ook afwijzen PVV is een vorm van uitsluiting 120
Rutte mag zich afvragen wie zijn echte vrienden zijn 121
Red het CDA – of niet? 124
De oude hanen mogen kraaien 127
Vandaag geen formatie 128
Een weer is een hobbel(tje) genomen 131
Gelukkig .. deze formatiepoging is mislukt - Nou ja?.. 133
Rutte staat niet buiten schot 136
Steeds hebben wij het mis – de formatie 138
Verhagen haalt Rutte's kastanjes uit het vuur 140
De PvdA maakt zich op voor de oppositie 141

De vijfde informatiefase – deel II

De politiek is murw geformeerd 143
En Balkenende regeert stilletjes voort 144
Het twijfelarme eigen gelijk van rechts 146
Het onderwijs wordt ontzien 147
Van de formatie mag best iets uitlekken 148
Zet Europa bij binnenland 149
D66 in de lift en op de wip 150
Het gaat om de jeugd – niet om de partij 153
De PVV kan niet zonder spelregels voor discussie 154
In vier jaar tijd kan veel gebeuren 156

Regeerakkoord: (on)verantwoord niet hervormen 158

Gedoogakkoord: Wilders overbodig maken 160
Mijn stemadvies aan het CDA: ga hiermee in zee 163
Het CDA weerstaat de zelfangst 167
Het mes in de democratie: goed of niet 169
Volgen wij België of wordt de klus nu afgemaakt 172
De dissidenten zijn weer gewone kamerleden 174
Voorbij de tegenstem: de oppositie 176

Laatste formatiefase

Vrijheid *én* verantwoordelijkheid? 180
Dit is geen kabinet Wilders 182
Wetenschap en innovatie zijn mannenwerk 186
Ik zal het missen, de formatie 187

Afronding

Een liberale premier. Ik zou blij moeten zijn 190
Komt Rutte's stem uit boven het gekrakeel? 192
'Open en constructief': het nieuwe kabinet en de oppositie 194

Epiloog: terug in de Tweede Kamer 197

Introductie

Als normaal betrokken Nederlands burger schrijf ik dagelijks mijn beroeringen weg in mijn Volkskrantblog. Omdat het mij interesseert gaan deze vaak over de politiek. Dit jaar was dat natuurlijk helemaal raak. Een kabinetscrisis, verkiezingen en dan de formatie. Wie mij de uitkomst daarvan vooraf had voorspeld zou ik met een wazige blik hebben aangekeken. Nee toch?

Daarom is het ook nu interessant om dat allemaal terug te lezen. Van verwondering - of zelfs afwijzing - naar gestage acceptatie. Als het zo moet, dan moet het maar zo. Een proces waarin de onbegrijpelijke logica van de verkiezingsuitslag zich stap voor stap vertaalt naar de logica van de gedoogcoalitie.

Medebloggers reageren op gezette tijden op mijn beschouwingen en soms is er een discussie. De weerslag hiervan is evengoed een momentopname anno 2010 van het gemoed van betrokken burgers ten aanzien van de landspolitiek.

Wij delen geen *inside* informatie. Meer dan wat kranten en TV ons vertellen weten wij niet. We spreken ons vermoeden uit over de achterliggende motieven of strategieën van politici maar het is allemaal onze particuliere interpretatie. Het is natuurlijk diezelfde interpretatie die ons stemgedrag bepaalt. Ook wat burgers denken en bespreken is in de realiteit van de politiek niet zonder betekenis.

Het gelijk van de burger - of van de kiezer - is de grondslag van het proces waarop deze bundeling betrekking heeft: de procesgang van kabinetscrisis tot de vorming van de nieuwe coalitie, een verslag - bijna - van dag tot dag.

Theo Korthals Altes
Oktober 2010

Wat voorafging

Nederland werd in het vroege voorjaar van 2010 min of meer overrompeld door de val van het kabinet Balkenende IV. Directe aanleiding was de discussie over de voortzetting – of wijze van beëindiging – van de inspanningen in Afghanistan. Helemaal opgehelderd werd de gang van zaken, althans voor het publiek, niet. De afspraken in het kabinet waren duidelijk. Wij zouden in het najaar vertrekken. Desondanks toonde de CDA minister van Buitenlandse Zaken Verhagen zich desgevraagd bereid met de NAVO te praten over eventuele – tijdelijke – voortzetting. Zijn bewering is altijd geweest dat hij dit had gedaan in of na overleg met het kabinet. PvdA Minister van Financiën Wouter Bos ontkende dit en toonde zich pijnlijk getroffen door een actie achter zijn rug om. De toch al zeer wankel vertrouwensbasis tussen CDA en PvdA was tegen dit incident niet bestand. De conclusie kon geen andere zijn dan vervroegde verkiezingen. De PvdA ministers vertrokken uit het kabinet.

De hele kwestie Afghanistan was enkele maanden later, aan het begin van de verkiezingscampagne, goed en wel vergeten. Nieuwe thema's drongen op de voorgrond. Boven alles raakte de politiek in de greep van de financiële crisis en de bezuinigingen op de overheidsfinanciën. Partijen deden ieder hun eigen greep uit het menu van 30 miljard en trokken daarmee ten strijde. Ondertussen sluimerden de onopgeloste maatschappelijke problemen rond immigratie en integratie en bleef het publieke optreden over dit thema van de beweging van Geert Wilders, de PVV, aandacht vragen. De nieuw aangetreden PvdA-leider Job Cohen had er een speciaal punt van gemaakt hierop antwoord te bieden bij het vroegtijdig opgeven van zijn burgemeesterschap van Amsterdam.

Gaandeweg namen de partijen stelling en het had er alle schijn van dat iedereen de barricades had opgetrokken op zijn of haar eigen vertrouwde stek: links tegenover rechts, "verantwoord hervormen" (terminologie van het CDA) tegenover drastisch kappen in subsidies enzovoorts. Sterker dan ooit tevoren posteerden de

lijsttrekkers zich als de kandidaat-premier van hun partij. De hoofdrolspelers maakten zich allen op voor een strijd die hoofdzakelijk zichtbaar zou worden tijdens verschillende achtereenvolgende Televisiedebatten. Peilingen zwiepten de spanning op. De VVD vertoonde flinke stijging maar ook de PVV van Wilders. De PvdA leek uit haar dieptepunt te kruipen terwijl GroenLinks en D66 konden rekenen op flinke zetelwinst. Dit alles kon alleen waarheid worden bij een flinke teruggang van het CDA. Premier Balkenende bleef desondanks opgewekt en toonde onverminderd zijn kenmerkende zelfvertrouwen. Zo dramatisch kon het allemaal niet uitpakken. Ondertussen werd in pers en media druk gepuzzeld over alle mogelijke coalities die – op basis van de peilingen – een meerderheid zouden kunnen halen in het parlement.

Een radiodebat en daarna het eerste TV-debat op RTL 4 eind mei verliepen zonder opzienbarende uitschieters. PvdA-leider Cohen toonde duidelijk moeite zijn van nature genuanceerde houding te overwinnen in deze strijd om korte soundbytes. Balkenende overtuigde met zijn dossierkennis maar legde het af tegen het de jeugdige branie van Rutte. Het enkele wapenfeit van de premier was zijn ‘faut pas’ tegenover presentatrice Mariëlle Tweebeeke toen zij hem een vraag stelde die hij beantwoorde met een glimlach: “u kijkt zo lief...”.

De verkiezingscampagne

X-FACTOR EN DE POPDEMOCRATIE

23 mei

Topper Gordon, jurylid in de talentenshow X-Factor, is een beetje “Dony-moe” (de 28-jarige Dony uit Indonesië bereikte de halve finale) maar is het publiek niet zelf ook moe van de eindeloze reeks sterrencompetities? Dagelijks paraderen zangers, koks, fotomodellen en kledingontwerpers voor de camera alsof zij vechten voor de top. En telkens vraag ik mij af welk daadwerkelijk talent zich op deze wijze door jury en publiek laat koeioneren.

Datzelfde kan ook menig politicus zich afvragen. Qua regie deed het Radio 1 lijsttrekkersdebat niet onder voor X-Factor later op de avond. Prompt scannen de media wie het meest gescoord heeft – althans volgens het publiek. Rutte had niks van betekenis te melden maar mede dankzij het voor de VVD gunstige CPB-rapport dreef hij toch boven. Wie van de luisteraars heeft door dat het financieel beleid van de VVD gebaseerd is op drijfzand, en wat doet het ertoe?

Onze landspolitiek is net als amusement. Het publiek heeft geen geheugen en stemt met de voeten op degene die toevallig leuk over komt. Nog even en ik heb het echt te doen met Balkenende, die toch maar acht jaar het schip van staat varende heeft gehouden. Hij mag wel een keer in het zonnetje vind ik. Desondanks zijn wij ook een beetje Balkenende-moe en is het zeer de vraag of hij deze finale haalt. Als het CDA niet de grootste partij wordt, vertrekt hij, net als de BadBoyz, via de achterdeur.

Zal ik dan even blijven zweven en wachten op het volgende debat, de halve finale van de verkiezingen? Net als op TV lijkt alsof we wel weten wie er wint. Maar het kan alsnog spannend worden. Ik hou de adem in.

DE BURGER IS DE BAAS

25 mei

Laat de politiek leiders in de Kamer blijven

Volgens de Tilburgse hoogleraar Witteveen moet het parlement op de schop. "Burgers zien de Tweede Kamer als een orgaan dat reageert op allerlei plannen en mediahypes, maar dat niet in staat is goede plannen te bedenken en tot daden te komen," zegt hij, aldus het Volkskrantbericht. In zijn voorstel moet er in plaats van de Staten-Generaal (Eerste en Tweede Kamer) een "Beleids- en een Wetgevingskamer" komen, waarvoor elke vier jaar honderd leden per Kamer worden gekozen.

Ik ben het wel met zijn observaties eens maar niet met de oplossing. Witteveen vernauwt het vraagstuk van het parlementair optreden wel erg naar het proces van wetgeving. Dat kamerleden enkel nog reactief zijn en mediabelust ligt in mijn ogen vooral aan de leiding van het parlementaire – dat wil zeggen: het politieke - proces. Dat wordt mede in de hand gewerkt door het deelnemen van sleutelfiguren, zoals partijleiders, in het kabinet. Het is vooral ook daardoor dat het politieke hoofdproces uit ons zicht is verdwenen.

Beleid en wetgeving zijn een onderdeel van de parlementaire agenda, en ongetwijfeld kan de effectiviteit ervan verbeterd worden. Het probleem is vooral de grote overmaat aan regelgeving. De politiek met een grote "P" zou dit in mijn ogen juist binnen de perken moeten houden. Dat vraagt in de eerste plaats krachtig optreden en leiderschap in de Tweede Kamer zelf. De analyse van Witteveen is een belangrijk argument bijvoorbeeld om een groot vraagteken te plaatsen achter de nu gangbare opvatting dat de leider van de grootste partij per se premier moet zijn.

Desnoods breiden wij het parlement uit. Liever meer parlementariërs die hun werk aankunnen dan juist minder. Hoofdzakelijk blijft de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het hele overheidsproces voor de burger. Het volk blijft soeverein en niet de regelneven.

EEN CAMPAGNE VAN BOEKHOUDERS

26 mei

Job Cohen mag de verzuchting worden gegund dat hij nu niet moet worden afgerekend op een miljard meer of minder in het financiële plaatje van de PvdA-bezuinigingen. Dat maakt van de campagne een vertoon van rekenmeesters en niet van politici met een visie.

Men incasseert de AOW-leeftijdverhoging terwijl dit niet zomaar een uitgemaakte zaak is. Door de discussie daarover te vernauwen naar de effecten op de begroting miskennen wij de enorme maatschappelijke ingreep die dit voorstel met zich meebrengt. Slechts een beperkt aantal mensen zal daadwerkelijk doorwerken tot 67 jaar. Dat is verre toekomstmuziek, hoe je ook rekent. Het is vandaag al moeilijk genoeg om mensen tussen 55 en 65 goed in het arbeidsproces te blijven betrekken, zoals SP-leider Roemer terecht heeft opgemerkt. Daarin zal alsnog geïnvesteerd moeten worden. De financiële plaatjes gaan hieraan echter schromelijk voorbij.

De discussies tussen de politieke partijen gaan in mijn ogen te weinig over dit algehele beeld: welke prioriteiten worden gesteld ten aanzien van de overheidstaken, waar kunnen substantiële – haalbare – taakreducties worden gerealiseerd en hoe ziet het totale plaatje er uit voor de samenleving? Wat zijn concreet de perspectieven voor de Nederlandse arbeidsmarkt en economie? Laten wij de besten van het nieuwe beleid vooral bij de naam noemen en hiervoor ronduit uitkomen: taakafstoting, serviceverlaging, salarisvermindering, zorgversobering, prijsverhoging. Dat zijn de maatregelen waarom het in concreto gaat: de tering naar de nering, *for better and for worse*.

Iemand reageert: U schrijft dat 'slechts een beperkt aantal mensen daadwerkelijk zal doorwerken tot 67 jaar.' Ik concludeer: daarmee zal het gaan lijken op de ergerlijke dienstplicht van vroeger. De handige, slimme jongens wisten er zich veelal aan te onttrekken - kregen vrijstelling -, alleen Jan-met-de-korte-achternaam was gedoemd voor volk en vaderland de tijgersluipgang, het exerceren en het bajonet vechten gedurende 18 maanden pro deo te beoefenen.

Een ander: Hé tof! De bevolking heeft de banken gered en als dank wordt ze de pensioenen en de zorg ontnomen. Aardige jongens, die bankiers. En als beloning mogen zij ons verzekeren. Tegen diefstal en verlies van bijvoorbeeld pensioengelden

Tenslotte: De economische ontwikkeling is in Nederland nauwelijks te sturen. Nederland is te afhankelijk van de buurlanden, i.c. de EU. Waar vooral over gedelibereerd dient te worden, zijn de taken van de overheid en de relatieve lastendruk inclusief werkdruk voor de verschillende bevolkingsgroepen.

DE KLEINTJES BRENGEN PIT

27 mei

Bij het zien van het RTL 4 debat in Carré gingen mijn gedachten terug naar het befaamde TV debat acht jaar geleden, in 2002, waarin Pim Fortuyn de dolksteek toebracht aan de belegen sfeer tussen de politiek leiders van toen: de uitgezakte Melkert, de boze Rosenmuller (“dit is ultrarechts!”) en de gekwetste Dijkstal. De enige politieke *survivor* van die tijd is Jan Peter Balkenende. Nu vecht hijzelf voor zijn bestaan, nog steeds fris en kundig.

Zonder het Fortuyn effect was dit RTL 4 debat ondenkbaar. De politici waren allen goed voorbereid, inhoudelijk en ook qua presentatie. Ik zou geen verliezer of winnaar kunnen aanwijzen. Het komt gewoon aan op wat wij als kiezer willen. Zo hoort het ook. De beslissingen zijn al met al best duidelijk.

Maar wat wij vooral opviel was de belangrijke rol van de lijsttrekkers van de kleine(re) partijen. Die gaven het debat extra inhoud en extra leven. Dan is het ook voor ons duidelijk hoezeer in Nederland-coalitieland de kleintjes tellen. Zij zullen de bruggen moeten slaan tussen de grote verschillen en de breekpunten maken tot buigpunten.

Zelfs Wilders sluit ik in dit rijtje niet uit, al zal hij naar alle waarschijnlijkheid geen coalitiepartner, laat staan premier, worden. Hij probeerde ondanks alles zinnig over te komen en slechts twee keer schoot hij uit de heup over immigratie.

Inhoudelijk is mij wel duidelijk geworden hoe zwak de PvdA staat. Dat ligt niet direct aan Job Cohen maar aan de fundamentele opstelling van zijn partij. Voor mij daagt wel de meest wenselijke coalitie: VVD-CDA - met een stevige linkse scheut. Laat ook Halsema daar niet voor weglopen.

Een reactie: Ik deel je analyse. Alleen vraag ik me af welke 'linkse scheut' zich hiervoor zal gaan lenen? De volgende verkiezingen krijgen zij de rekening namelijk dubbel en dik gepresenteerd, omdat de overige linkse scheuten wel uit de heup zullen blijven schieten..

Een ander: Job heeft heel links lamgelegd. Wat groen links ook nog probeert, en ik vind Femke best wel goed, maar iedereen zit te calculeren op de coalitie. Links is uitgespeeld. Met dank aan Job en Bos. Wat een grove inschattingfout hebben die twee gemaakt. Ongelofelijk. Als je dit soort fouten maakt hoor je niet in de top van de politiek.

Mijn commentaar: Mijn "linkse scheut" (D66/GroenLinks) is vooral wishful thinking. Alles zal afhangen van de mate waarin het CDA de opgelopen achterstand alsnog weet in te halen. Gebeurt dit in onvoldoende mate dan hebben de heren natuurlijk wel een probleem. Dit nog afgezien van de vraag of Balkenende trek heeft in een coalitie waarin niet hijzelf de leiding heeft.

OLIFANTEN VERGETEN NIET

26 mei

Ik geloof dat het een Agatha Christie verhaal was dat zo heette: "*Elephants don't forget*": op enig moment pakken ze je terug. Ze vragen niet direct excuses, maar slaan de informatie op. Daar denk ik aan bij de lijst van excuses van de verkiezingscampagne: de PvdA, die de AOW doorrekening baseerde op een ander uitgangspunt dan vermeld in het programma, Balkenende die geen "u lacht

zo leuk" mag zeggen, en nu Mark Rutte die wordt aangesproken door de EO vanwege misleidende gegevens.

Maar is het omgekeerde ook waar? Als de excuses zijn aangeboden: vergeten wij het dan en zeggen wij *zand erover*? De excuuscultuur is vaste prik geworden. Het lijkt erop alsof iedere aanleiding wordt aangegrepen om een misstapjes aan de schandpaal te nagelen. In de Middeleeuwen gebeurde dat ook. Wie geen berouw toonde wachtte de galg of de brandstapel. Hoe vaak nadien zijn de daders geen slachtoffers geworden, martelaren van misplaatst fatsoen?

Olifanten kennen geen humor. Zij voelen tamelijk rechtlijnig. Ik wil onze huidige excuus inquisitie de humor niet ontzeggen maar het lachen vergaat je, denk ik, als je zo op je tellen moet passen. Wie zo rechtlijnig met fatsoen en vergefelijke misstappen omgaat, maakt van ons allemaal wel een beetje een kuddedier. De media die dit allemaal moeten volgen gedragen zich eerder slaafs dan onafhankelijk en kritisch.

Ook in de publieke campagne om de kiezersgunst mogen wij best wat meer vergeven. Vergeten hoeven wij niet, althans niet altijd. Er is altijd een volgende ronde. "Meneer Balkenende, antwoord u nou eens serieus. U kijkt zo... op uw neus".

HET ONDENKBARE ONDER OGEN ZIEN: VVD, CDA EN PVV

28 mei

Tot nu toe heb ik de gedachte van iedere coalitie met de PVV verwezen naar het land der fabeltjes. Maar de kranten berichten er hardnekkig over. Balkenende kijkt Wilders niet lief aan, maar ruw behandelen doet hij hem ook niet. Rutte gaat gewoon aan de PVV voorbij. Dit kan nog worden uitgelegd als campagnetactiek: hoe meer je Wilders aanvalt, des te groter wordt zijn aanhang. Omgekeerd is Wilders zelf opvallend koest en probeert hij een breder profiel te tonen. Dat hij zelf graag met VVD en CDA in zee gaat is geen verassing.

Er wordt gezegd dat de opvallende rust in het front tegen Wilders mede is gebaseerd op een afspraak: "jij gedraagt je, en dan kunnen

we zaken doen”. Ik kan niet inschatten of dit gerucht op waarheid berust. Zo’n monstercoalitie – zoals nu lijkt: onder leiding van de VVD – kan ook een manier zijn om de PVV monddood te maken en dat is een scenario waarover ook Wilders niet naïef zal zijn. Een jaar afzien, en de PVV blaast zichzelf op. Zo ging het immers met de LPF.

Dat is dan wel een heel kostbaar scenario, lijkt mij. Monddood maken van de PVV is niet onze hoofdprioriteit. Elke nieuwe coalitie dient te zorgen voor een beleid met maximaal draagvlak. Liever een “nationaal zakenkabinet” dan een constellatie die leidt tot verdere polarisatie.

De sleutel ligt mede bij D66 en GroenLinks. Maar hoe diep willen zij buigen ter voorkoming van een superrechts kabinet? En is het misschien niet eerder de vraag hoever de VVD daarvoor wil buigen?

BRUGGEN OVER DE BREEKPUNTEN

31 mei

Het is ook de PvdA die Rutte in Wilders' armen drijft

De sterk opgevoerde tegenstellingen werken in de hand dat alleen sterk tegengestelde coalities nog denkbaar zijn. Dat PvdA en VVD behoorlijk uit elkaar liggen is in de situatie van dit moment begrijpelijk. Zij waren ooit een mooi weverbond. Nu, in dit sociaal-economische ontij, vallen zij duidelijk terug op hun oerinstincten.

De vraag kan worden gesteld of dat echt onvermijdelijk is. Er is evengoed een propositie denkbaar waarin CDA, VVD en PvdA de handen ineenslaan. Zij hebben alle evenveel belang bij een beleid dat kan rekenen op een steviger fundament dan de simpele kamermeerderheid.

Het spookbeeld van een VVD CDA PVV coalitie is een zeer wankel perspectief, vooral maatschappelijk. Wie daarvoor grotere concessies moet doen, CDA of PVV, kan niet met zekerheid worden gesteld. En als deze coalitie er komt, dan is het CDA

Balkenende kwijt, en de PVV heeft een leider die nagenoeg de mond is gesnoerd. Niet alleen het CDA maar ook de VVD maakt zichzelf in deze opstelling wel buitengewoon kwetsbaar. Cohen is in dat beeld een potentiële reddende derde.

Het is goed denkbaar dat Cohen door zijn opstelling in de PvdA campagne bij uitstek de kans heeft misgelopen om de bruggenbouwer te zijn een grote coalitie: een "kabinet met breed draagvlak in moeilijke tijden". In dat (voorshands tamelijk onwaarschijnlijke) scenario is het niet echt handig om te schoppen tegen de PVV, zoals CDA en VVD ook niet doen. Dan is het beter de aandacht vooral te richten op de brugpunten in het middenveld.

Hoe dan ook, niet de verkiezingen worden spannend maar alles wat erop volgt.

Reactie: Als ik zie wat er in de wereld aan de hand is en waar de zogenaamde verkiezingsdebatten over gaan, maakt het me eigenlijk helemaal niet meer uit wie er in de regering komen. Ze zullen worden meegevoerd op de internationale ontwikkelingen en daar weinig tot niets aan kunnen veranderen.

Een ander: Helemaal met het commentaar eens; we gaan een onzekere tijd tegemoet. Bovendien vind ik dat de PvdA zich mag profileren zoals ze zijn. En zeker niet nog meer naar rechts opschuiven

Mijn aanvulling: Als niemand mag schuiven, is iedere coalitie uitgesloten. Je verliest je eigen identiteit niet als je tot zaken komt met een ander. De situatie van nu rechtvaardigt elke poging tot een "breed compromis".

Een volgende: Er zijn veel breekpunten. Wilders wil de AOW-leeftijd niet verhogen. De PvdA wil niet met de PVV. Balkenende wil niet morrelen aan de hypotheekrenteaftrek. D66 wil wel morrelen aan de woningmarkt. Ik zie de logica niet van een coalitie waar zowel CDA als PvdA deel van uitmaken. Waarom dan deze verkiezingen? De PvdA heeft Balkenende IV opgeblazen. Terecht of onterecht. Maar dat is de realiteit. Een afspiegelingscoalitie van CDA-VVD-PvdA heeft ook als nadeel dat er geen grote oppositiepartij overblijft.

Een CDA-VVD-PVV heeft in de Eerste Kamer geen meerderheid. Dat maakt deze coalitie kwetsbaar. Op zijn minst is dan uitbreiding met de CU nodig. Maar een teveel aan christelijke politiek is weinig aantrekkelijk voor de liberale VVD.

Voor een komend kabinet zie ik in een uitruil van thema's het meeste perspectief. Als provisionele brug. Oftewel, de VVD trekt de economie, het CDA de zorg en wat kleinere partijen hun speerpuntjes. Wie weet onderwijs (D66) en duurzaamheid (GroenLinks). In die pragmatische, zakelijke benadering kan het hopelijk consensus vinden. Bruggen bouwen. Weer eens wat anders dan een tunnelvisie.

Een ander: Ik vind dat laatste argument sterker. Deze combinatie heeft geen meerderheid in de Eerste Kamer. Maar de Eerste Kamer kan het zich, als niet nu gekozen orgaan, ook niet veroorloven om de stem van het volk steeds om zeep te helpen. Dit zal sterk uitstralen op de partijen die het nu niet halen.

Mijn commentaar: Wat mij betreft is een VVD-CDA-D66-GroenLinks combinatie van harte welkom. Zowel in deze constellatie als in iedere andere lijkt het mij wenselijk dat regering en parlement ieder hun eigen verantwoordelijkheid nemen en dat de politiek leiders allen in de Kamer blijven. Ik heb dat al eerder gesuggereerd. Dat zou zeker ook aan de orde zijn in het door mij geopperde, maar erg onwaarschijnlijke alternatief "VVD CDA PvdA". Dat kan alleen een strikt zakelijk kabinet zijn met een strak mandaat.

STAAT DE VVD OP HET PUNT GESCHIEDENIS TE SCHRIJVEN?

1 juni

Het zal even wennen zijn (als de peilingen uitkomen): de VVD als grootste partij in het parlement. Bijna honderd jaar fungeerde het liberale smaldeel in de politiek als tweede partij in coalities dan wel als voornaamste oppositiepartij van “rechts”. De Nederlandse liberale traditie komt voort uit degenen die vooral in de 19 eeuw prominent en dominant waren – zoals Thorbecke – en die al spoedig in de vorige eeuw de stok moesten overdragen aan de nieuw geëmancipeerde confessionele partijen.

Voor de laatste liberale premier moeten wij inderdaad bijna honderd jaar terug in de tijd, naar het kabinet Cort van der Linden – van 1913 – 1918, men kan zeggen: de premier die Nederland door de Eerste Wereldoorlog loodste. Dit gegeven is hopelijk geen omineus voorteken, al beleven wij opnieuw weerbarstige en spanningsvolle tijden. Niet onbelangrijk is dat onder dit kabinet ook het vrouwenkiesrecht tot stand kwam en dat het de gelijkberechtiging regelde van het openbaar en het (vooral christelijk) bijzonder onderwijs. De was tevens het startschot van de confessionele prominentie in de politiek.

Als opvolger van de Liberale Staatspartij heeft de VVD zich in de geschiedenis na de Tweede Wereldoorlog altijd wel bevonden, telkens wanneer het hiervoor haar beurt was, in de rol van tweede coalitiepartij. Nu leiding geven aan een kabinet kan wel eens haar allergrootste avontuur worden, bij drama en succes. Er staat veel op het spel.

De premierkeuze is cruciaal. Mark Rutte zal hierover slapeloze nachten hebben. De grote vraag is of het voor hem – en voor de partij - verstandig is de rol van premier op zich te nemen. Welke coalitie er ook uit komt, alles wijst erop dat in het parlement krachtig tegenspel zal worden geleverd. Is er een capabele runner-up voor de fractieleiding?

Mijn gedachte is dat daadwerkelijk leiderschap in de komende periode in het parlement dient te zitten. Het nieuwe kabinet zal vanuit het parlement aan de teugels moeten worden gehouden. Dan getuigt het van wijsheid een kundig, zakelijk liberaal te zoeken